

K ekológii a životnému prostrediu

Pracovníci Ústavu krajinnej ekológie SAV, ktorý vznikol ako pokračovateľ pred 15 rokmi zrušeného Ústavu biológie krajiny SAV z doterajšieho Odboru krajinnej ekológie Centra biologicko-ekologických vied SAV, prihlásili sa 28. novembra 1989 k obrodnému procesu českého a slovenského národa. Okrem toho, že sa postavili proti ústavnému uzákoneniu vedúcej úlohy KSČ a za urýchlené vypísanie slobodných demokratických volieb, vyjadrili sa k veľmi aktuálnym ekologickým problémom a k otázkam starostlivosti o životné prostredie. Hlavné myšlienky tohto stanoviska boli telefonicky prednesené v diskusnom fóre Čs. rozhlasu Perspektívy dňa 30. 11. 1989. Stanovisko sa odovzdalo Koordinačnému výboru Verejnosti proti násiliu 2. 11. 1989 s ponukou kolektívu pracovníkov pomôcť pri riešení týchto otázok. Pretože sú myšlienky zhrnuté v tomto Stanovisku stále aktuálne, najmä pri formovaní programu vlády SR pri riešení otázok životného prostredia, dávame ich aj touto formou našej verejnosti na vedomie.

1. Ekologické problémy sa dotýkajú každého človeka, preto ochrana a tvorba životného prostredia je záležitosťou všetkých. Inflácia pojmu ekológia nesie v sebe reálne nebezpečenstvo škôd v dôsledku politických alebo ekonomických rozhodnutí, ktoré sa charakterizujú ako ekologické. Takéto rozhodnutia neprinášajú ekologické efekty a spochybňujú úsilie ekológov. Priorita ekológie, ako sa začína hovoriť a písať, môže zostať iba na povrchu skutočných problémov, ak sa vedecký prístup, ktorý je náročný, zamení za ľahší spôsob nalepovania ekologických nálepiek.

2. Poznanie súčasného stavu úrovne rozvoja a možností našej spoločnosti a ekologických predpokladov prírodných podmienok musí byť základom pre každé naše snaženie, zabezpečiť nielen rozvoj spoločnosti, ale aj človeka a jeho základné biologické potreby. Prijímali sme opatrenia, uznesenia, zákony a rozhodnutia, ktorým chýba kritické poznanie a zhodnotenie súčasného stavu a našich možností. Zabúda sa na reálnu časovú etapizáciu a na vytváranie predpokladov na zabezpečenie toho, čo sme si v prijatých a schválených dokumentoch určili. Preto je potrebné prehodnotiť doterajšie zákony, vyhlášky, koncepcie a iné dokumenty, ktoré sa venujú otázkam starostlivosti o životné prostredie.

3. Uplatnenie ekologických hľadísk a prístupov pri rozvoji našej spoločnosti, či už pri riešení národohospodárskych, územných alebo odvetvových problémov, nevyhnutne si vyžaduje nový, demokratický prístup v systéme plánovania a riadenia.

Sme za nový systém riadenia našej spoločnosti, ktorý dá na prvé miesto zabezpečenie základných ekologických potrieb na existenciu života na Zemi. Ekologické prístupy pri starostlivosti o životné prostredie musia vychádzať z princípu predchádzania negatívnym dôsledkom činnosti človeka na prostredie a vytvorenie podmienok na jeho zlepšenie.

4. Za najnaliehavejšie úlohy v procese prestavby v širokej oblasti ekológie, životného prostredia, ochrany prírody a prírodných zdrojov v oblasti politicko-riadiacej:

- a) vytvoriť vrcholný nadrezortný orgán, združujúci
 - orgány územnej moci (národné výbory),
 - územné plánovanie (nadrezortný nástroj riadenia),
 - ochrana prírody a prírodných zdrojov,
 - starostlivosť o zabezpečenie ekologickej stability krajiny,
 - riešenie špecifických ekologických otázok.

b) Okamžite zabezpečiť, aby pri riešení legislatívy najzásadnejších otázok, týkajúcich sa priamo alebo nepriamo ekologických problémov:

- pri tvorbe zákonov a vyhlášok,
- pri rozhodovaní o závažných zmenách a zásahoch do krajiny,
- pri starostlivosti a zabezpečovaní ekologickej výchovy na všetkých stupňoch školstva,
- pri rozhodovaní o mieste ekológie v systéme riadenia,
- pri rozhodovaní o perspektíve ekologického výskumu a jeho väzbe na pedagogickú činnosť
- rozhodovali predovšetkým najlepší profesionálni ekológovia v danom odbore, a nie vymenovaní funkcionári alebo úradníci. Vyžaduje si to začlenenie ekologicky vzdelaných osôb do rozhodovacích a riadiacich článkov.

c) Zbaviť sa doterajšej praxe, kde sú ekológovia stavaní do funkcie konečného posudzovateľa hotových politických, ekonomických a technických rozhodnutí, pričom mnohokrát musia svoje stanoviská vyniesť podľa neúplných materiálov a vo veľmi krátkom čase. Spoluúčasť profesionálnych ekológov je nevyhnutná už pri zrode rozhodnutí.

5. Všetka plánovacia, riadiaca a výrobná činnosť, zameraná na využívanie, ochranu a rozvoj územia, jeho prostredia a prírodných zdrojov, má sa opierať o poznanie ekologickej podstaty krajiny. Okrem uplatnenia ekologických podkladov v procese plánovania a prípravy projektov je nevyhnutné vytvoriť inštitúcie ekologických expertíz a ekologickej inšpekcie, ktoré budú hodnotiť a kontrolovať uplatnenie ekologických hľadísk v projektoch a následne aj v ich realizácii.

6. Sme presvedčení, že ekologické otázky sú postavené na úroveň zabezpečenia miery pokojného života na Zemi. Preto nie je možné odkladať ich riešenie. Riešme ich súčasne so všetkými ostatnými závažnými problémami dneška. Nedostatočné riešenie závažných ekologických otázok je jednou z hlavných príčin, ktoré spôsobili súčasné napätie a krízový stav spoločnosti.

Pracovníci Ústavu krajinnej ekológie SAV Bratislava, Nitra, Banská Štiavnica, Košice.